

POSTANOWIENIE

20 lipca 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Władysław Pawlak

na posiedzeniu niejawnym 20 lipca 2023 r. w Warszawie,
w sprawie z powództwa M. M. i P. M.
przeciwko Bankowi spółce akcyjnej w W.
o ustalenie i zapłatę ewentualnie o ustalenie,
na skutek skargi kasacyjnej Banku spółce akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z 26 kwietnia 2022 r., I ACa 105/21,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania**
- 2. zasądza od pozwanego na rzecz powodów kwotę 5400 (pięć tysięcy czterysta) zł, tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną pozwanego Banku spółce akcyjnej w W. od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 26 kwietnia 2022 r., sygn. akt I ACa 105/21 Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Zatem nie w każdej sprawie, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia. W judykaturze Sądu Najwyższego, odwołującej się do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, jeszcze w okresie obowiązywania kasacji zostało utrwalone stanowisko, że ograniczenie dostępności i dopuszczalności kasacji nie jest sprzeczne z Konstytucją RP, ani z wiążącymi Polskę postanowieniami konwencji międzynarodowych (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2001 r., III CZP 49/00, OSNC 2001, Nr 4, poz. 53).

Podstawowym celem postępowania kasacyjnego jest ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój prawa i jurysprudencji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 147).

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej skarżący oparł na przesłance uregulowanej w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.

W ocenie pozwanego oczywista zasadność skargi kasacyjnej wynika z zaakceptowania przez Sąd Apelacyjny poglądu o istnieniu interesu prawnego w wytoczeniu powództwa o ustalenie nieważności umowy w sytuacji, gdy pomiędzy stronami nie występował stan niepewności, który aktualizowałby potrzebę wytoczenia tego typu powództwa, zważywszy na to, iż powodom została wypowiedziana umowa kredytu, której ustalenia nieważności się domagają. W związku z tym przytoczona przez Sąd drugiej instancji argumentacja o formalnym związaniu stron stosunkiem prawnym o charakterze ciągłym, jako źródła tego interesu, nie przystaje do stanu faktycznego sprawy.

Przewidziana w art. 398⁹ § 1 pkt. 4 k.p.c. oczywista zasadność skargi kasacyjnej zachodzi wówczas, gdy z jej treści, bez potrzeby głębszej analizy oraz szczegółowych rozważań, wynika, że przytoczone podstawy kasacyjne uzasadniają uwzględnienie skargi. W wypadku, gdy strona skarżąca twierdzi, że jej skarga

kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, powinna przedstawić argumentację prawną, wyjaśniającą w czym ta oczywistość się wyraża oraz uzasadnić to twierdzenie. Powinna w związku z tym wykazać kwalifikowaną postać naruszenia prawa materialnego i procesowego, polegającą na jego oczywistości *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004, nr 3, poz. 49, z dnia 14 lipca 2005 r., III CZ 61/05, OSNC 2006, nr 4, poz. 75, z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, nie publ., z dnia 29 kwietnia 2015 r., II CSK 589/14, nie publ.). Przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 października 2015 r., IV CSK 189/15 nie publ. i przywołane tam orzecznictwo).

Interes prawny jest kwestionowany w tych sytuacjach, w których występuje równocześnie, obok, także inna forma ochrony praw powoda, tj. gdy stan niepewności prawnej może być usunięty w drodze dalej idącego powództwa o świadczenie, bądź podjęcia obrony w toku już wytoczonej przez pozwanego w procesie o ustalenie odrębnej sprawy o świadczenie. W konsekwencji możliwość wytoczenia powództwa o świadczenie wyklucza po stronie powoda istnienie interesu prawnego (zob. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13 kwietnia 1965 r., II CR 266/64, OSPiKA 1966, nr 6-8, poz. 166, z dnia 18 grudnia 1968 r., I PR 290/68, BSN z 1969 r., nr 6, z dnia 29 lutego 1972 r., I CR 388/71, nie publ., z dnia 4 marca 2011 r., I CSK 351/10 nie publ. oraz z dnia 5 września 2012 r., IV CSK 589/11 nie publ.). Funkcją powództwa wytoczonego w trybie art. 189 k.p.c. jest usunięcie - poprzez orzeczenie sądu - niepewności stanu prawnego zachodzącej w stosunkach pomiędzy powodem a pozwanym. Interes prawny oznacza więc istniejącą po stronie powoda potrzebę wprowadzenia jasności i pewności w sferze jego sytuacji prawnej, wyznaczonej konkretnym stosunkiem prawnym, zagrożonej, a niekiedy nawet naruszonej już przez pozwanego. Powództwo oparte na art. 189 k.p.c. służy udzieleniu ochrony prawnej w procesie, przez ustalenie istnienia lub nieistnienia prawa lub stosunku prawnego, osobie, która ma interes prawny w jej

uzyskaniu (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 kwietnia 2016 r., IV CSK 435/15, nie publ.).

Ocena w zakresie istnienia bądź nieistnienia interesu prawnego, jako przesłanki powództwa przewidzianego w art. 189 k.p.c., nie może być jednak dokonywana w sposób schematyczny, lecz zawsze z uwzględnieniem konkretnych okoliczności sprawy (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 18 marca 2011 r., III CSK 127/10 nie publ. i z dnia 10 czerwca 2011 r., II CSK 568/10, BSN 2011/9, s.11). Okoliczności uzasadniające interes prawny w wytoczeniu powództwa o ustalenia muszą istnieć w chwili zamknięcia rozprawy przed sądem drugiej instancji (art. 316 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c.).

Z drugiej jednak strony należy pamiętać, że interes prawny jest zachowany, gdy ze spornego stosunku wynikają jeszcze dalsze skutki, których dochodzenie powództwem o świadczenie nie jest możliwe bądź nie jest jeszcze aktualne. Dlatego są podstawy do przyjęcia istnienia interesu prawnego w rozumieniu art. 189 k.p.c., skoro uwzględnienie powództwa o ustalenie, iż umowa kredytowa jest nieważna wywiera przede wszystkim skutki w odniesieniu do obowiązywania umowy na przyszłość, a zatem ma szerszy zakres aniżeli tylko związany z koniecznością dokonania rozliczeń dotychczasowych świadczeń pieniężnych.

Powyższe wywody są w pełni adekwatne do oceny interesu prawnego powódki, gdyż wprawdzie pozwany Bank wypowiedział jej umowę kredytu i wystawił w 2013 r. bankowy tytuł egzekucyjny, który został zaopatrzony w sądową klauzulę wykonalności, ale tytuł ten został pozbawiony wykonalności w stosunku do powódki w całości prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w Szczecinie z dnia 7 listopada 2014 r. (apelacja Banku została oddalona wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 14 maja 2015 r.), z uwagi na skuteczne zakwestionowanie podstaw do wypowiedzenia umowy kredytu. Dlatego skoro wypowiedzenie umowy kredytu jako podstawa wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego nie wywarło skutków prawnych, to tym samym Sąd Apelacyjny trafnie przyjął, że umowa ta formalnie nadal obowiązuje. W konsekwencji interes prawny powódki w wytoczeniu powództwa o ustalenie nieważności umowy kredytu nie może budzić wątpliwości.

Jeżeli chodzi o powoda, to wprowadzie po wystawieniu także przeciwko niemu bankowego tytułu egzekucyjnego i zaopatrzeniu go w sądową klauzulę wykonalności, w związku z wypowiedzeniem umowy kredytu, nie występował, tak jak powódka, o pozbawienie jego wykonalności, ale należy zauważyć, że wypowiedzenie przez Bank umowy kredytowej w odniesieniu do jej bytu prawnego ma węższe skutki prawne niż ustalenie jej nieważności. W przypadku wypowiedzenia umowa traci byt prawny po upływie terminu wypowiedzenia *ex nunc*, zaś w przypadku nieważności, skutek ten następuje z mocą wsteczną *ex tunc*. Skoro zatem powództwo o ustalenie nieważności umowy jest dalej idące, aniżeli powództwo o pozbawienie wykonalności bankowego tytułu egzekucyjnego, zaopatrzonego w sądową klauzulę wykonalności, opartego na wadliwości wypowiedzenia takiej umowy, które stanowiło podstawę wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego, to również i po stronie powoda istnienie interesu prawnego nie budzi wątpliwości. Poza tym istnienie przeciwko powodowi tytułu wykonawczego, którego źródłem było wypowiedzenie umowy kredytu potwierdza interes prawny powoda w niniejszej sprawie, w której celem było podważenie w ogóle tej umowy kredytu. Niezależnie od tego trzeba zauważyć, iż powód uzyskał w tej sprawie taki status prawny (powoda) na skutek postanowienia Sądu Okręgowego w Warszawie z 21 kwietnia 2017 r. o wezwaniu go do udziału w sprawie w takim charakterze na podstawie art. 195 § 1 k.p.c. (k. 437), w związku z przyjęciem istnienia pomiędzy powodami, jako kredytobiorcami współuczestnictwa koniecznego czynnego. W istocie powinno nastąpić jego zawiadomienie, jak to wynika z art. 195 § 2 zd. 2 k.p.c., a nie wezwanie, ale pozwany Bank nie podnosił zarzutów opartych na naruszeniu tych przepisów. Zgodnie z art. 398¹³ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia i granicach podstaw, chyba że zachodzi nieważność postępowania. Jednak o nieważności postępowania nie może być mowy, skoro przedmiot zakończonej prawomocnie sprawy o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego i przedmiot niniejszej sprawy nie są tożsame. Jak wynika z uzasadnienia Sądu odwoławczego uwzględnienie powództwa w tamtej sprawie nastąpiło z powodu skutecznego zakwestionowania zdarzenia będącego podstawą wystawienia bankowego tytułu

wykonawczego, tj. wypowiedzenia umowy kredytu i postawienia go w stan natychmiastowej wykonalności (k. 73).

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., a o kosztach postępowania kasacyjnego orzekł na podstawie art. 98 § 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c., art. 391 § 1 k.p.c. i art. 398²¹ k.p.c. Na zasądzone koszty składa się wynagrodzenie za zastępstwo procesowe ustalone według minimalnej stawki taryfowej (§ 2 pkt 7 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 i § 20 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych, jedn. tekst: Dz. U. z 2018, poz. 265). Wprawdzie z dniem 1 lipca 2023 r. wszedł w życie art. 98 § 1¹ zd. 3 k.p.c., zgodnie z którym o obowiązku zapłaty odsetek od zasądzonych kosztów procesu sąd orzeka z urzędu (zob. art. 1 pkt 8 lit. a w zw. z art. 18 ust. 1 i art. 31 ustawy z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. poz. 614), ale z uwagi na wydanie niniejszego postanowienia na posiedzeniu niejawnym i określone w tym przepisie (art. 98 § 1¹ zd. 2 k.p.c.) zasady co do daty początkowej naliczania tych odsetek, nie jest w tym momencie możliwe skonkretyzowanie tej daty w taki sposób, aby organ egzekucyjny mógł przymusowo wykonać orzeczenie w tym przedmiocie. Zgodnie bowiem z art. 804 § 1 k.p.c. organ egzekucyjny nie jest uprawniony do badania zasadności i wymagalności obowiązku objętego tytułem wykonawczym. W takiej sytuacji powtórzenie formuły ustawowej „po upływie tygodnia od dnia doręczenia orzeczenia zobowiązanemu...” nie spełniałoby w tym zakresie przesłanki tytułu egzekucyjnego, tj. orzeczenia sądu nadającego się do przymusowego wykonania w drodze egzekucji sądowej. Ustawodawca nie przewidział dla organu egzekucyjnego obowiązku ustalania daty doręczenia orzeczenia. Dlatego pewnym zaradczym rozwiązaniem dla zainteresowanej strony, która nie otrzyma od dłużnika zasądzonych kosztów w terminie wynikającym z powołanego przepisu, jest możliwość złożenia przez nią w terminie ustawowym przewidzianym w k.p.c. wniosku o uzupełnienie orzeczenia w tej materii i wówczas sąd orzekający o kosztach procesu będzie mógł poczynić ustalenia w kwestii daty doręczenia dłużnikowi orzeczenia zasądzającego te koszty.

(E.C.)

[f.n]